

¹³ Podaci iz autorova razgovora s dr. Krešimirom Vranešićem.

¹⁴ Podaci prema: *Krležiana* 1993., 502-504. Riječi Bele Krleže prema radijskom intervjuu od 24. travnja 1980. koji donosi Čengić (1990., 55-58.).

Zbirka dr. Josipa Kovačića Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću

darovatelj dr. Josip Kovačić Radićeva 24

Josip Kovačić, kolekcionar i književni teoretičar, darovao je Gradu Zagrebu 14. srpnja 1988. zbirku slikarskih ostvarenja 33 hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću. Ta jedinstvena zbirka sadržava ukupno 1.045 popisanih brojeva umjetnina (406 slika, od toga 221 ulje na platnu, i 185 akvarela, 557 crteža, 77 grafičkih listova i 5 albuma za skiciranje), odnosno ukupno 1.077 predmeta.¹ U donaciji su, među ostalima, zastupljena djela Dore Car, Nevenke Đorđević Tomašević, Fanny Daubachy, Vjere Bojničić, Julije Drašković, Anke Krizmanić, Vere Nikolić Podrinske, Zdenke Pexidr Srića, Naste Rojc, Line Virant Crnčić, Slave Raškaj, Sonje Tajčević Kovačić, Else Halper, Antonije Krasnik, Jelke Struppi, Alme Sove Pichler, Reske Šandor, Marije Mihalić Wolf i dr. Opširna, muzeološki važna dokumentacija, stručno i sustavno vođena, iako nije službeno darovana, prati tu tematski i vrstom prikupljene građe osmišljenu donaciju.² Uvjet darovanja bio je da se Zbirka čuva kao cjelina i koristi za kulturne i znanstvene potrebe.

Sredinom 1980-ih godina, kada se u Hrvatskoj pojavila partijska krilatica "Raskrinkajmo nezakonito bogaćenje!" nakon samostalne monografske izložbe Vere Nikolić i sudjelovanja na retrospek-

tivi Anke Krizmanić 1986. godine, dr. Kovačić navodi da se za njega govorilo kako je "uzoran relikv buržoaskog nagona zgrtanja". "Kako bih dokazao da to nisam, odlučio sam dati darovnu ponudu Gradu Zagrebu" izjavio je dr. Kovačić.³ "Moja želja nije bila samo nagomilavati umjetnine u mom stanu, već ih stručno obraditi i dokumentirati te osigurati adekvatan prostor za njihovo izlaganje javnosti", objasnio je svoja nastojanja Kovačić.⁴

Donacija Gradu Zagrebu, prihvaćena u srpnju 1988., predstavljena je u veljači iste godine u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu. Vinko Zlamalik u predgovoru kataloga te izložbe ocjenjuje likovni materijal Zbirke Kovačić "sistematiziranom, muzeološki obrađenom i za istraživački rad pripremljenom kolekcijom, zbirkom umjetnina i arhivom, zapravo, *jedne zasebne cjeline u našoj povijesti umjetnosti* – stvaralaštva žena slikarica rođenih u 19. stoljeću". Zlamalik ocjenjuje da je J. Kovačić svojim "marom i materijalnim žrtvama nemalih dimenzija (...) počeo izgrađivati konture jednog osebnog galerijskog žarišta" (Zlamalik, 1988, 8-9). Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode preventivno je zaštitio Zbirku Kovačić 26. lipnja 2002., a prema rješenju Ministarstva kulture Republike Hrvatske od 18. ožujka 2004. Zbirka ima status kulturnog dobra.⁵

Vinko Zlamalik, povjesničar umjetnosti i nekadašnji upravitelj Strossmayerove galerije starih majstora HAZU, bio je predsjednik Savjeta Zbirke Kovačić, kojeg je osnovao Grad Zagreb, kako je bilo predviđeno zaključkom o prihvaćanju darovanja. Taj je stručni Savjet 31. ožujka 1989. donio osnovnu petogodišnju *Programsku koncepciju rada zbirke dr. J. Kovačića "Hrvatske slikarice rođene u*

19. stoljeća,” kojom je utvrdio osnovnu djelatnost Zbirke, odredio konzervatorsko-restauratorske radove, politiku otkupa te izložbenu i izdavačku djelatnost. Predložene su monografske i tematske izložbe zasnovane na građi iz fundusa Zbirke Kovačić. Neke od tada predloženih tema doista su obrađene na kasnijim izložbama (Dora Car - 65-godišnjica Kluba likovnih umjetnica: Nevenka Đorđević Tomašević - Hrvatske grafičarke rođene u 19. stoljeću, Jelka Struppi - Hrvatske akvarelistice rođene u 19. stoljeću).

V. Zgaga i K. Petrić izradile su 2002. god. *Idejni projekt arhitektonskog i muzeološkog rješenja prezentacije zbirke dr. Josipa Kovačića...*⁶ u prizemlju i podrumu palače Demeter-Korvin u Radićevoj 24 koji predviđa uređenje prostora za stalnu prezentaciju zbirke likovnih umjetnica s prijelaza stoljeća, prostor za povremene izložbe te prostor posvećen životu i djelovanju kolekcionara i donatora J. Kovačića.⁷ Zamisljena simulacija ambijenta građanskog stana s kraja 19. stoljeća trebala bi se, prema navedenom projektu, postići predmetima koji nisu dio donacije, ali će za tu svrhu biti ustupljeni, ali i glazbenom kulisom od djela skladateljice Dore Pejačević (1885. – 1923.), čije se umjetničko stvaranje vremenski podudara s vremenskim rasponom umjetnina iz donacije J. Kovačića. U memorijalnom dijelu stalnog postava iznimna osobnost kolekcionara dr. Josipa Kovačića bit će predstavljena ne samo šturo biografski, već i dokumentarnim filmskim zapisom i upućivanjem na Kovačićeve literarne i glazbene preferencije. Povremene izložbe imat će polazište u fundusu Zbirke Kovačić, a muzeološki osmišljenim

prezentiranjem odgovarajuće građe otvarat će se teme koje dosad nisu bile stručno i znanstveno obrađene.

Iako nije riječ o prostoru kojemu prikupljene umjetnine autentično pripadaju, V. Zgaga (2002.) smatra da “vrijeme rođenja slikarica, ponekad vrijeme u kojem su slikale, kao i njihovi aristokratski i gradski korijeni, korespondiraju s karakterom arhitekture i opreme“. Naime, kuća u kojoj je smještena Zbirka Kovačić sagrađena je početkom 19. stoljeća za trgovca Nauma Demetra. Za visokoga vojnog časnika Emanuela Rittera von Corvina načinjeno je zavojito stubište i godine 1887. adaptiran deveterosobni stan na katu, u kojemu danas živi dr. Kovačić.⁸

Aneksom darovnog ugovora od 6. rujna 2002. godine Grad Zagreb i darovatelj sporazumjeli su se da će darovatelj upravljati Zbirkom u svom stanu, a kada se pronađe adekvatan prostor za smještaj i izlaganje Zbirke, ona će se predati odgovarajućem muzeju ili galeriji.⁹ Donator se obvezao prezentirati Zbirku zainteresiranim stručnjacima te je dopunjavati novim predmetima. U međuvremenu se (2004.) Josip Kovačić suglasio da se darovana zbirka izloži u prostoru u prizemlju i podrumu u Radićevoj 24 te predložio Gradu Zagrebu da se upravljanje Zbirkom ponudi Muzeju grada Zagreba i Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu. Muzej grada Zagreba je 9. prosinca 2004. prihvatio prijedlog Josipa Kovačića da preuzme upravljanje Zbirkom nakon rješenja imovinsko-pravnih prepreka u vezi s dogovorenim prostorom.¹⁰

Od mnogih samostalnih izložbi iz fundusa Zbirke Kovačić spomenut ćemo *Sje-*

vernohrvatske slikarice rođene u drugoj polovici XIX. stoljeća – iz fundusa Zbirke Kovačić (serija izložbi od Čakovca, Varaždina, Koprivnice, Križevaca, Bjelovara, Zagreba, Slavonske Požege do Kutine, u razdoblju od ožujka do prosinca 1985.), kao i izložbu *Hrvatske slikarice plemkinje – iz Zbirke dr. Josipa Kovačića* (serija izložbi od travnja 2002. do veljače 2003. u Križevcima, Ozlju, Sisku, Trakošćanu, Čakovcu, Zagrebu i Gornjoj Stubici).

Zbirka kao cjelina, kao i umjetnička djela iz fundusa Zbirke Kovačić, predmetom su starijih i novijih radova povjesničara umjetnosti i muzeologa (V. Zlamalik, G. Gamulin, M. Peić, Z. Munk, T. Maroević, D. Schneider, V. Kusin, Lj. Kanižaj, V. Zgaga, Ž. Vujić), ali i feminističkih autorica (D. Peić Čaldarević, L. Sklevicky). Zbirku svake godine posjeti oko stotinu zainteresiranih. Među njima su ne samo umjetnici, kolekcionari i povjesničari umjetnosti, nego i književni kritičari, političari i novinari.

Kako se sadržaj donacije J. Kovačića Gradu Zagrebu odnosi na likovno stvaranje autorica s prijelaza stoljeća, Grad Zagreb je tom donacijom preuzeo odgovornost za rijetku, vrijednu, nedovoljno istraženu te mukotrpno prikupljenu hrvatsku baštinu umjetničke, povijesne, kulturne i ukupne društvene važnosti. Razlikovno svojstvo te donacije u usporedbi s drugim donacijama Gradu jest u tome što je Kovačićeva zbirka osnovno muzeološko i arhivsko ishodište i nezaobilazna postaja istraživanja umjetničkih opusa, problematike i tema koje se njezinim fundusom osvjetljavaju, propituju i provociraju.

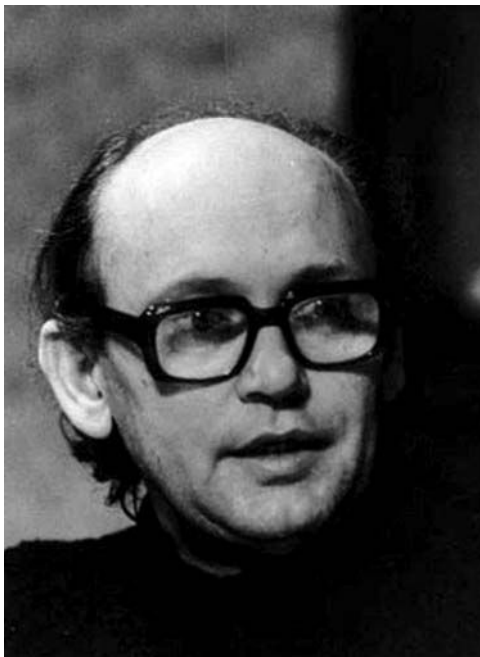

Slika 41. Josip Kovačić u ambijentu svoje zbirke, 2007.

Josip Kovačić

Dr. Josip Kovačić (Čakovec, 9. srpnja 1935.), teoretičar je književnosti i zbirkački kolekcionar *par excellence*.¹¹

Nakon stipendije dobivene od Općine Čakovec prelazi sa studija francuskoga i engleskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na studij francuskog jezika s književnošću i jugoslavenskih jezika i književnosti. Na Filozofskom fakultetu diplomirao je 1959., a doktorirao 1980. s temom iz povijesti književnosti. Završio je srednju glazbenu školu (klavir) i baletnu školu. Radio je kao profesor hrvatskoga i latinskog jezika u školama i gimnazijama u Čakovcu i Zagrebu te kao lektor za hrvatski jezik u Pečuhu. Tijekom pedagoškog rada režirao je kazališne predstave te predavao gimnastiku i ritmiku. Godine 1964. oženio se Marijom Horvat, profesoricom matematike. Od

Slika 42. *Josip Kovačić, oko 1975.*

1981. upisan je u registar znanstvenih djelatnika kao znanstveni suradnik.¹²

Bilješke

¹ Zaključkom o prihvaćanju donacije dr. Josipa Kovačića bilo je predviđeno da Zbirka ostane u stanu donatora do njezine predaje na upravljanje onoj instituciji kojoj Zbirka pripada s obzirom na vremensko razdoblje što ga obuhvaća. Zbirkom je trebao upravljati Savjet zbirke, imenovan od Skupštine grada Zagreba, a činili su ga darodavac, stručnjaci iz Strossmayerove galerije starih majstora JAZU i Moderne galerije, predstavnik Grada Zagreba i predstavnik USIZ-a kulture Grada. Zadatak Savjeta bilo je osmišljavanje dugoročnih i godišnjih programa rada te pokretanje postupka za osnivanje posebne tematske galerije (zaključak Skupštine grada Zagreba, broj: 11/3-2162/1-1988., 7. srpnja 1988., ARGUK). Darovni ugovor sklopljen je 14. srpnja 1988., broj: 06-1270/4-1987. (ARGUK).

² Popis arhive Zbirke Kovačić iz 1987. godine donosi građu koja se odnosi na 21 autoricu zastupljenu u Zbirci (ARGUK).

³ Bilješke i citati potječu iz autorova razgovora s dr. Josipom Kovačićem. Josip Kovačić je Gradu Zagrebu dostavio darovnu ponudu 23. lipnja 1987., a dopunio ju je 12. prosinca 1987. Jedini uvjet donacije jest da mu se odobri mjesečna novčana naknada za održavanje Zbirke, a zatražio je i da Zbirka ostane u njegovu stanu dok Grad Zagreb ne pronađe adekvatni prostor za njezin stalni postav. Valorizaciju darovne ponude i stručni popis svih umjetnina iz donacije izradila je posebna stručna komisija koju su činili dr. Vinko Zlamalik, dr. Tonko Maroević i Darko Schneider. Komisija je smatrala da darovnu ponudu dr. Josipa Kovačića "treba svakako prihvatiti kao jedinstven primjer sustavno sakupljenih umjetnina u okviru domišljenog koncepta i kao zbir umjetnina galerijske vrijednosti i posebnog dokumentarnog značenja". Komisija je izrazila priznanje dr. Kovačiću istaknuvši da je donator "od likovnog materijala, u širem kolekcionarskom smislu nedovoljno poznatog, a time i manje atraktivnog za sakupljanje i razmjenu, učinio sistematiziranu, muzeološki evidentiranu i za istraživački rad pripremljenu kolekciju" (izvještaj Komisije

za izbor i stručni popis umjetnina i dokumentacije donacije dr. Josipa Kovačića, bez br., 15.7.1987., ArGUK). U postupku valorizacije darovne ponude Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu izdao je rješenje o preventivnoj zaštiti zbirke kao spomenika kulture navodeći u obrazloženju da je "cjelokupna zbirka dragocjeni dokument o životu jedne prošle epohe i omogućuje valorizaciju hrvatskog ženskog slikarstva" (rješenje broj: 03-UP/I-711/3, 18.6.1987.).

⁴ Bošnjak, 1999.

⁵ Rješenjem o preventivnoj zaštiti, Klasa: UP/I-612-08/032-03-36, Ur. broj: 251-16-02-02-01, 26. 6. 2002., navodi se broj od 1.077 djela, a rješenjem Ministarstva kulture utvrđuje se status kulturnog dobra, Klasa: UP/I-612-08/03-01-06/519, Ur. broj: 532-10-1/8-04-2, 18. 3. 2004. Naime, Muzejski dokumentacijski centar je 10. siječnja 2002. obavio reviziju popisa koji je bio sastavni dio darovnoga ugovora i utvrđeno je da je ukupan broj darovanih predmeta 1.077, što je prihvatilo i Ministarstvo kulture te je taj popis sastavni dio rješenja o zaštiti Zbirke.

⁶ Zgaga, V., Petrić, K. (2000.): *Idejni projekt arhitektonskog i muzeološkog rješenja prezentacije zbirke dr. Josipa Kovačića Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću*, Radićeva 24, Zagreb; MDC, Zagreb, rujan 2000.

U skladu s konzervatorskom studijom i muzeološkim programom, izrađen je izvedbeni projekt za stalnu prezentaciju Zbirke Kovačić u prizemlju zgrade u Radićevoj 24 u Zagrebu. Glavni projektant izvedbenog projekta iz svibnja 2001. bio je arhitekt Antun Diklić.

⁷ Više podataka o darovanoj Zbirci, zastupljenim autoricama i njihovim djelima, kao i o donatoru Josipu Kovačiću, može se pročitati na web stranici URL: <http://donacijegz.mdc.hr> Planirana je, među ostalim, i izrada multimedijjskih CD-ROM-ova. U sklopu te mrežne stranice može se vidjeti i prvo predloženo rješenje jedinstvenog znaka za vizualni identitet zagrebačkih privatnih zbirki – donacija Gradu Zagrebu koje je izradila arhitektica Neda Cilinger.

U vezi sa Zbirkom Kovačić iznijet ćemo ovdje nekoliko komparativnih podataka o sličnim zbirkama u svijetu. Skupljanje radova umjetnica rezultiralo je osnivanjem washingtonskoga Nacionalnog muzeja žena u umjetnosti. Wilhelmina Cole Holladay i Wallace F. Holladay dulje su

od 20 godina proučavali i skupljali umjetničke radove žena. Napori W. C. Holladay doveli su 1987. do otvorenja muzeja – koji je od 1981. do tada funkcionirao kao privatni muzej – u novim prostorima. U Bonnu je također 1981. osnovan Ženski muzej (Frauenmuseum). Uspoređujući aktivnosti tih dvaju muzeja prezentirane na njihovim web stranicama, zaključujemo da je bonnski muzej, polazeći od profesionalnoga ili amaterskoga umjetničkog stvaranja žena – preko dodjeljivanja renomirane nagrade za obrazovane umjetnice koja nosi ime Gabriele Münter, jedne od osnivačica *Plavog jahača*, te omogućivanja umjetničkog školovanja žena i osiguranja atelijerskog prostora - više kritički i društveno angažiran otvaranjem tema vezanih za opći položaj žene u društvu (povijest žena umjetnica, politička prava žena, prostitucija, žensko viđenje prošlosti i budućnosti). Usto, američka je inačica usmjerena na osvještavanje zajednice glede stvaralaštva žena i utjecaj tog stvaralaštva u umjetnosti (edukativni programi i popratni materijali, mreža prijatelja muzeja, izdavanje časopisa *Žene u umjetnosti*).

U SAD-u i Australiji poznato je nekoliko primjera projekata čije su aktivnosti usmjerene na razvoj svijesti o ulozi i položaju žena u prošlosti – u umjetnosti i u društvu, a muzejska zbirka je jedna od razgranatih aktivnosti takvih "muzeja bez zidova" (Australija – *National Pioneer Women's Hall of Fame* u Alice Springsu, SAD – Međunarodni muzej žena u San Franciscu). U Skeleffteiu, u Švedskoj, Muzej Anne Nordlander (1843. – 1879.), umjetnice koja je bila prva žena upisana na Kraljevsku akademiju u Stockholmu, korespondira sa zagrebačkom donacijom J. Kovačića i planiranim Muzejom slikarica rođenih u 19. stoljeću i to vremenom života švedske slikarice, njezinim pionirskim ulaskom u svijet "muških aktivnosti", kao i kolekcionarskom zbirkom doniranom muzeju koji je otvoren 1995. godine.

⁸ Kuća Demeter-Corvin zaštićena je rješenjem Ministarstva kulture RH - Kl: UP-I-612-08/02-01/801, Ur. broj: 532-10-1/8-03-2, od 9. travnja 2003. Zanimljivo je da je pri adaptaciji u 19. st. stara balkonska ograda odnesena na Naumovac 12, u vilu Mallin. U obitelji Mallin svojedobno je osnovana zbirka predmeta kulturno-povijesne važnosti, kasnije zaštićena aktom Konzervatorskog zavoda. Ostavljena oporučno zagrebačkom

Kaptolu, ta se zbirka planira obraditi i priključiti Dijecezanskom muzeju zagrebačke Nadbiskupije, koji bi trebao dobiti svoj prostor nakon završetka denacionalizacije crkvene imovine. Na toj informaciji o Dijecezanskom muzeju zahvaljujemo mons. Jurju Batelji.

- ⁹ Dana 25. srpnja 2002. Gradsko poglavarstvo grada Zagreba donijelo je zaključak o utvrđivanju prava i obveza Grada Zagreba prema donatoru dr. Josipu Kovačiću – Klasa: 402-09/02-01/15, Ur. broj: 251-01-05-02-2, kojim se utvrđuje da će Zbirkom u ime Grada Zagreba, umjesto Savjeta Zbirke, upravljati donator. U vezi s navedenim zaključkom, 6. rujna 2002. sklopljen je aneks darovnom ugovoru kojim se ponavljaju odredbe iz zaključka – Klasa: 402-09/02-01/15, Ur. broj: 251-01-05-02-3 (ArGUK).
- ¹⁰ Naime, u tijeku je rješavanje imovinsko-pravnih odnosa između Grada i države oko vlasništva. Trenutačno je 4/6 prostora u Radićevoj 24 u vlasništvu Republike Hrvatske, a 2/6 prostora od bivših je vlasnika otkupio Grad Zagreb. Grad je od države zatražio otkup ili zamjenu 4/6 prostora kako bi postao stopostotni vlasnik i uredio prostor za stalnu prezentaciju Zbirke Kovačić.
- ¹¹ Kovačićevo skupljanje, njegov život kolekcionara, profesora i znanstvenika općenito, dvije su zasebne teme.
- ¹² Iz autorova razgovora s kolekcionarom dr. Josipom Kovačićem.

Spomen-zbirka dr. Vinka Perčića

darovatelj dr. Vinko Perčić
Galerija Klovićevi dvori,
Jezuitski trg 4

Vinko Perčić, hrvatski kolekcionar i liječnik iz Subotice, darovao je Gradu Zagrebu 25. listopada 1989. svoju zbirku umjetničkih likovnih ostvarenja koju je skupljao dulje od pola stoljeća. U Zbirci se posebno ističu portreti donatora, zbirka modernog mađarskog slikarstva i zbirka slika europskih umjetnika od 16. do 20. st.¹

Uvjet darovanja bio je zahtjev da se umjetnine izlože kao cjelina te da Zbirka

Slika 43. Vlaho Bukovac: Portret Georgesa Bizeta, 1888., pastel na papiru, 510 x 425 mm (iz donacije Vinka Perčića)

bude “javna spomenička vrijednost za kulturne i znanstvene potrebe pod nazivom Spomen-zbirka dr. V. Perčića”.² Uz postav Zbirke, prema ugovoru, trebalo je postaviti spomen-ploču s opširnim tekstom osobnog sadržaja koji je sastavio darovatelj. Za darovanje svoje zbirke Perčić se odlučio jer nije imao nasljednika, a želio je da s posjetiteljima podijeli “zadovoljstvo i užitek”.³

U Zbirci su popisana 462 djela koja tvore četiri cjeline: moderno mađarsko slikarstvo (Mihaly Munkacsy, Laszlo Pataky, Laszlo Paal i dr., 96 rednih brojeva); zbirka jugoslavenskih umjetnika u kojoj su najzastupljeniji hrvatski stvaratelji (Nikola Mašić, Vlaho Bukovac, Josip Račić, Menci Clement Crnčić, Miroslav Kraljević, Mirko Rački, Ivan Tišov, Emanuel Vidović, Branko Šenoa, Celestin Medović, Milivoj Uzelac, Antun